

se, pa nam oči Isusove iz Svetohraništa ne će dati, da se ikada zalijenimo u njegovoj službi; gonit će i nas, kao i sv. Pavla, njegova ljubav i na akciju, i na savjesnost, i na revnost: »Charitas-Christi urget nos!« (2. Kor. 5, 14.)! Molimo se, pa ćemo od molitve ustajati uvijek jači i neustrašiviji pred svakim protivnikom Evandjelja (Dj. Ap. 23, 11.; 1. Kor. 15, 58.; 1. Petr. 3, 14. 15.)! Molimo se, pa će nas naš Gospodin, u molitvi, naučiti, da budemo, kao i on, »blagi i ponizni« (Mat. 11, 29.); Nikada se ne ćemo naći među onima, koji dižu bunu u Crkvi i hoće da sa sebe stresu »slatki jaram i lako breme« (Mat. 11, 30.) svojih uzvišenih svećeničkih dužnosti: svoga povećanog svećeničkog djevičanstva! Malo je među svrzymantižama onih pobožnih. A od molitelja u duhu nema nijednoga. Molimo se, pa će na naše ustrajne svećeničke molitvene juriše Bog biti milostiv i Božjemu puku: »obranit će izabrane svoje, koji k njemu vape dan i noć!« I »brzo će ih obraniti!« (Luk. 18, 7. 8.). Molimo se, i odmah će, po nama i po našim molitvama, saći Duh Božji i Kraljevstvo Božje u svijet!

Kriza Crkve kriza je molitve. Obnova Crkve, — i njezina koncilska obnova, — sva je u obnovi molitvenoga duha i molitvene revnosti u kleru, u redovima, u vjernicima. Ili nam se valja moliti, ili ćemo se osušiti pred Bogom, kao loze otkinute sa božanskoga trsa (Iv. 15, 6.). Samo molitelji, — svećenici i vjernici, — mogu spasiti Crkvu i svijet.

»Petite, et dabitur vobis!« (Mat. 7, 7.; Luk. 11, 9.; Mark. 11, 24.). »Orate, fratres!«

Dr. Č. Č.

## ZAČET PO DUHU SVETOM — ROĐEN OD MARIJE DJEVICE

U dnevniku Figaro francuski teolog René Laurentin je napisao? »Jučer sam susreo jednoga vjernika koji mi reče: U Crkvi je zavladala panika. I objašnjavao mi je, koji su to, po njegovu mišljenju, simptomi te panike. Spominje se afera Schillebeecks, pa afera Küng. U isto vrijeme govori se bez prekida o Holandskom katekizmu. Ta knjiga, odobrena od biskupa, nije zapravo katekizam, nego, kako to kaže podnaslov — Vjerska pouka odraslih. Katekizam je sebi postavio za cilj: Pokazati značenje spasenja i životne vrednote vjere nasuprot apstraktnom prikazivanju, koje pušta s vida dimenzije života. U raznim točkama, kao što su: istočni grijeh, pre-

tvorba, Marijino djevičanstvo, katekizam ne kazuje sve ali ni ne poriče ništa. Šutnju tumače kao prekršaj. Stoga je uslijedio žestoki proces u Rimu, pa u Holandiji, zatim opet u Rimu. To biskupima i teolozima donosi neugodnosti. Razgovori su se vodili danima, i to u vrijeme, dok ljudi malo znaju o vjeri (uključivši tu i pretvorbu, Marijino djevičanstvo i istočni grijeh), jer nedostaje svećenika koji bi ih poučili.«<sup>1)</sup>

Laurentin nije za paniku. Pogibao se, kako on veli, krije u tome, što raste mladež koja se otuđila od kršćanstva. Ta mladež, sa svojim odlikama i slabostima, može prispjeti k punini vjere tek polazeći od autentičnih svjedočanstava, od života, od angažiranja, a sve opet u okviru slobode prema riječima i iskustvu apostola Pavla. Panika je prema njemu loš savjetnik.

## HOLANDSKI KATEKIZAM O ISUSOVU DJEVIČANSKOM ZAČEĆU

Ako s jedne strane nema mjesta panici, s druge strane nepristran pogled na neke točke u holandskom katekizmu otkriva točke kojima je potrebno više preciznosti i jasnoće. Svratimo pogled samo na jednu točku. O Isusovu djevičanskom začecu u Holandskom katekizmu čitamo: »Između sve djece što ih je Bog obećao Izraelu Isus je vrhunac. Kad je on došao na svijet, bio je prošćen od svega naroda i obećavan tokom čitave povijesti. On je bio dijete obećanja. Kao ni jedno drugo dijete! Najdublja čežnja čitavoga čovječanstva! Bio je rođen sasvim od milosti, sasvim iz obećanja: »Začet po Duhu Svetom.«

Holandski katekizam piše nadalje: »To izražavaju evanđelisti Matej i Luka, kad kažu da Isus nije nastao voljom nekoga čovjeka. Oni navješćuju da ovo rođenje strši beskrajno visoko iznad rođenja svakog ljudskog djeteta i da ne stoji ni u kakvom odnosu prema onom, što ljudi mogu po sebi. To je duboki smisao članka vjere »rođen od Djevice«. Ne postoji ništa u krilu čovječanstva, ništa u ljudskoj plodnosti što bi ga moglo podignuti, njega o kome ovisi sva ljudska plodnost i sav tok našega ljudskog roda: U njemu je sve stvoreno. Ovoga obećanog čovječanstvo nema na koncu nikome drugom da zahvali nego Duhu Božjemu. Njegovo porijeklo nije iz krvi, niti iz tjelesne volje, niti iz volje muža nego od Boga; iz beskrajne visine, iz beskrajne daljine.«<sup>2)</sup>

Komisija kardinala, među kojima su se nalazili: Kard. Frings, Jäger, Florit, Browne, Lefebure i Journet, izdala je objašnjenje o Holandskom katekizmu, i to u 10 točaka. Treća točka ima u vidu Isusovo djevičansko začeće i Marijino djevičansko rađanje. Komisija je zatražila da katekizam »otvoreno prizna, da je presv. Majka utjelovljene Riječi bila uvijek ukrašena čašću i cvijetom djevičanstva i da jasnim riječima naučava činjenicu djevičanskog začeća Isusova, koja u najvišem stupnju odgovara tajni Utjelovljenja. Stoga katekizam ne smije ubuduće pružati prigodu, da se napusti činjenica djevičanskog začeća — suprotno predaji Crkve koja se oslanja na sv. Pismo — i da se još samo drži izvjesno simboličko tumačenje ove nauke, npr. kao znak milosnosti dara, što ga je Bog poklonio čovječanstvu.«<sup>3</sup>)

Kad kršćanski vjernik nepristrano i mirno čita izvještaje Mateja (1, 18—25) i Luke (1, 26—45), sasvim lako prihvaća da je Isus djevičanskim načinom začet u Marijinu krilu. Tako je te izvještaje čitao i Martin Luter, koji kroz cijeli svoj život nije posumnjao u Isusovo djevičansko začeće. Jednako ni Karl Barth.

U novije vrijeme međutim pitanje se postavlja ovako: Da li navedene izvještaje o Isusovu djevičanskom začeću i Marijinu djevičanskom rađanju treba tumačiti simbolički ili oni znače neki stvarni događaj u Marijinu tijelu. Oni koji su složili i odobrili Holandski katekizam izjavljuju, da se oni nisu jasno i jednoznačno izjasnili o činjenici, i to stoga, što nije jasno, da li biološki aspekt porijekla Djeteta Isusa spada na »intenciju vjere«. I drugo, da li je na pogled sumnji, što ih podižu ozbiljni teolozi s obzirom na to, s pastoralne strane pripustivo, da se putem katekizma proglašava vjerska obaveza?

### CRKVENA PREDAJA...

Gledamo li predaju Crkve u odnosu na Kristov misterij, zapazit ćemo da se ona izražava ovako: »Isus Krist, začet od Duha Svetoga, rođen od Marije Djevice.«

Valja priznati da su sv. Oci ponekad djevičansko Isusovo začeće kao i djevičanstvo uopće isticali toliko, da je kršćanski brak kao sakrament bio nekako zasjenjen. Ponekad se prezirno gledalo na ulogu oca, muža kod nastajanja novog ljudskog bića.

Pavao koji je navijestao blagu vijest u središtima poganskog nemorala, kao što su bili Korint i Efez, Mariju spominje samo jedanput, i to da dokaže istinu utjelovljenja: »Bog je poslao svoga Sina, rođen od žene — genomenon ek gynaikos« (Gal 4, 4). Veliki biskup Ignacije (mučen u Rimu oko 110) ustaje protiv gnostika koji su učili doketsku kristologiju, po kojoj je Krist navodno uzeo tek prividno tijelo a ne pravo ljudsko tijelo. Ignacije veli da je Isus rođen »iz Marije i iz Boga«. <sup>4)</sup> Marijino djevičansko začeće, rođenje (toketos) njezina Sina kao i smrt ostali su sakriveni knezu ovoga svijeta. <sup>5)</sup>

Justin, čija mladost seže u vrijeme posljednjeg apostola († 165) imajući pred očima Iz 7, 14 piše: »Svima je očito, da nitko od Abrahamova roda po tijelu nije nikada postojao, osim ovoga našega Krista, koji je rođen od Djevice...« <sup>6)</sup> Suprotno Trifonu koji 'almah prevodi s neanis = mlada ženska, Justin 'almah prevodi s djevica, kako to ima i kako to općenito drže Židovi. Marijino djevičanstvo Justin spominje uspoređujući Mariju s Evom; prva je poslušala sotonu i rodila smrt i neposluh, dok Marija sluša anđela i rađa život. <sup>7)</sup>

Najznačajniji teolog 2. stoljeća Irenej, koji u sebi sjedinjuje zapadnu i istočnu predaju Marijino djevičansko rađanje uspoređuje s djevičanskom zemljom, iz koje nastaje prvi Adam. Po drugom Adamu, kojemu je omogućila rođenje Dje Marija, nastaje sveopća obnova (anakefalaisis). <sup>8)</sup>

Zbog rođenja Sina za Klementa Aleksandrijskog († 215) Marija je »roditeljka i ne roditeljka — puerpera et non puerpera.« Marijino djevičanstvo on uspoređuje sa sv. Pismima. »Takva su za nas sv. Pisma da rađajući istinu ostaju djevičanska skrivajući otajstva istine.« <sup>9)</sup>

Origen († 253) barem implicite uči virginitatem in partu, i to tumačeći Mt 23, 35. Kad je porodila Isusa, Marija je došla u hram i stala na mjesto, određeno za djevice. Kad su joj to priječili oni, koji su znali da je porodila sina, ustade Zaharija i reče onima, koji su joj to priječili, da je ona dostojna da bude na mjestu za djevice. Zbog toga je bio ubijen između hrama i oltara. <sup>10)</sup> Nasuprot poganskom filozofu Celsu Origen brani Marijino djevičanstvo pozivajući se na Iz 7, 14. Kao vrstan egzegeta on proročanstvo o 'Almah i njezinu djetetu točno tumači i upozorava, da rađanje Emanuela od obične žene ne bi moglo biti nikakav »znak« i da je prikladno da se Emanuel = Bog s nama rodi od djevice. <sup>11)</sup> Ma kakav bio Origenov stav u odnosu na virginitatem in partu, on je sva-

kako učio, da je Marija kroz cijeli svoj život ostala djevica, iako se izraz »aeiparthenos — vazda djevica« ne nalazi u spisima, koji su do nas dopri.<sup>12)</sup>

Amrozije († 397) u svom tumačenju Lk 2, 57 ne zastupa virginitatem in partu,<sup>13)</sup> dok drugdje upozorava da treba vjerovati Apostolskom Simbolu, što ga uvijek čuva Rimski Crkva. »On (anđeo) reče, da će ona ne samo začeti kao djevica, nego da će i roditi kao djevica.«<sup>14)</sup> Ambrozije ustaje protiv Jovinijana i Bonosa koji su tvrdili da je Marija poslije Isusova rođenja imala još druge djece. Ovi su nijekali Marijino trajno djevičanstvo, jer su bili protiv djevičanskog života uopće, a ideal djevičanskog života bila je upravo Majka Božja.<sup>15)</sup>

Nešto mladi Ambrozijev suvremenik Jeronim (oko 342—420) borio se protiv Helvidija koji je djevičanstvo i brak smatrao jednako vrijednima. Helvidije je u tu svrhu napisao jedno danas izgubljeno djelo, u kojemu je tvrdio da je Marija uzor obaju staleža: djevičanskog prije Isusova rođenja, a bračnog i materinskog poslije toga. »Braća Gospodnja« bila bi po njemu sinovi i kćeri Marije i Josipa. Jeronim brani Marijino trajno djevičanstvo kako prije tako i poslije Isusova rođenja.<sup>16)</sup>

Augustin (430) u jednoj Božićnoj propovijedi kaže: »Marija je djevica prije začeca, djevica poslije začeca. Daleko od toga, da u onome tijelu, odakle je nikla istina propadne netaknutost (integritas)!«<sup>17)</sup> Za dokaz navodi i Ez 44, 2 o zatvorenim vratima.

Ivan Zlatousti († 407) ni najmanje ne sumnja u Marijino trajno djevičanstvo. Almah iz Iz 7, 14 prevodi s parthenos a ne s neanis = mlada ženska.<sup>18)</sup>

Takav je stav sv. Otaca sve do konca otačke dobi tamo od 2. stoljeća. U to doba jedva da se upotrebljava izraz Dei genitrix, da se ne bi pružila prigoda za miješanje štovanja bl. Djevice Marije s Kibelinim kultom.<sup>19)</sup>

Od početka je djevičansko rođenje Kristovo spadalo na jasnu i čvrstu vjeru Crkve koja nije mogla zabluditi u svojoj univerzalno priznatoj vjeri. Apostolski simbol (po rimskom obliku) donosi: »Vjerujem... i u Isusa Krista..., koji je začet po Duhu Svetom, rođen od Marije Djevice.« Isti simbol (u istočnom obliku): »Vjerujem u Isusa Krista, koji je uzeo tijelo po Duhu Svetom i Mariji Djevici i učovječio se...«<sup>20)</sup> Simbol Epifanijev (dulji oblik) ima: »Vjerujemo... u Isusa Krista, Sina Božjega..., koji... se utjelovio, tj. iz Marije uvijek Djevice po Duhu Svetom savršeno rođen, postao čo-

vjekom, naime, uzeo savršenog čovjeka...«<sup>21</sup>) Najstarija is-povijest na krštenju sačuvana u »Apostolskoj predaji« Hipo-lita Rimskog (oko 215) zahtijeva od krštenika da prizna pre-danu vjeru u »Krista Isusa, Sina Božjega, koji je rođen od Duha Svetoga iz Marije Djevice.«<sup>22</sup>)

### ... KOJA SE OSLANJA NA SV. PISMO

Sv. Oci u potvrdu djevičanskog Isusova začeca i rođenja redovito se pozivaju na Iz 7, 14. Ovaj citat Holandski kate-kizam ne navodi. Vjerojatno ne iz nepažnje. Valja znati, da je ovaj redak iz Izaije proroka jedan od »najprijepornijih i najvažnijih« u čitavoj Bibliji.<sup>23</sup>) »Gle almah će začeti i roditi sina (radah vejoledeth ben), i nadjenut će mu ime Emanuel« (Iz 7, 14). U Starom Zavjetu 'almah znači spolno zrelu dje-vojku neudatu a isto tako i mladu udatu ženu, koja može biti i ne biti djevica. Kilian R. misli, da je razlog zašto na ovome mjestu nije upotrebljen terminus technicus betulah mogao biti to, što betulah isključuje pojam rađanja.<sup>24</sup>)

U tekstovima Ras Šamra pronađen je izraz sličan Iz 7, 14, a radi o kralju nasljedniku. Tekst je publiciran 1935. Tu se termin glmt (što odgovara hebr. 'almah) izmjenjuje s izražaj-nijom riječju btlt (hebr. betulah), ili »djevica u fizičkom smi-slu« da u oba slučaja označi božicu plodnosti. Naziv 'almah, mnogo stariji, mogao bi označivati djevicu-majku, koja rađa dijete (u muškom rodu) na čudesan način. Porijeklom iz ka-nanejskog kulta, epitet bi preuzeo Izaija kao ruho za svoju izraelsku religiju u Mesiju. Na taj način naš bi tekst, tj. Iz 7, 14 insistirao na drugoj stvari: na ideji jednog rođenja, u kojem Božanstvo ima svoj dio. Ova ideja božanskog rođenja, očišćena moralnim zahtjevima Jahvinim i djelatnošću pro-roka, izrazit će se u djevičanskom rođenju, kad Grci prevedu Bibliju. LXX 'almah prevodi s parthenos = djevica.<sup>25</sup>)

S ovim u vezi stoji pitanje: Kako Matej Iz 7, 14 navodi u potvrdu Isusova djevičanskog začeca? Na ovo pitanje Schedl odgovara: »Novozavjetni pisci ne citiraju SZ po historijsko-kritičkoj metodi. Pišući svoje spise oni plaćaju obol vremenu u kojemu žive. Minula prošlost malo ih zanima; oni su staru knjigu čitali iz punine svoga vremena. A zadatak je historičara da pokaže na proces objave te uglavi mjesto i vrijeme, gdje nešto novo postaje vidljivim. Stoga se ne smiemo čuditi što je Mesijin lik kod proroka drukčiji nego kod Evandelisti. No ipak se jedni i drugi podudaraju u jednom višem jedin-

stvu. Iz novo doživljenih činjenica vidjeli su Evanđelisti proročke riječi naglo u jednom novom svjetlu. Tako je Matej mogao (1, 23) djevičansko rođenje Isusovo posvjedočiti kao činjenicu. Kao dokaz za ovaj događaj koji se zbio, namećala mu se proroštvo o Emanuelu.«<sup>26)</sup> Ipak ne uvjerava njegovo mišljenje, da se 'almah izravno odnosi na Ezekijinu ženu a proroštvo o Emanuelu izravno na Ezekiju, koji je nevjeran i zaplašen. On veli, da mišljenje, prema kojem bi u proroštvu o Emanuelu već bilo izraženo čudo o djevičanskom rođenju u punom smislu, od SZ traži više nego on želi i može dati.<sup>27)</sup> Vjera u vječno trajanje Davidove dinastije dade se povezati s čudesnim rođenjem kraljevskoga izdanka u budućnosti, čije ime stoji programatski za sadržaj njegova života (Iz 8, 8). Ovu pregnantnu proročku perspektivu pogibeljno je sužavati isključivo na doba kad je proroštvo izrečeno, isto onako kao što je pogibeljno primijeniti ga isključivo na daleko buduće vrijeme. Ovo povezivanje sadašnjosti, neposredne budućnosti kao i skrajnje eshatologije i dalje će tumačima zadavati mnogo muke.<sup>28)</sup>

Što nam kaže Matejev i Lukin izvještaj o Isusovu začecu i rođenju? Na prije vidimo da proces rađanja nije dodirnut. Plod u Marijinu krilu nije nastao putem nekog zemaljskog susreta. Tajna je prikazana s najvišim poštovanjem i nježnošću; božanske stvari ne smiju biti obeščašćene radoznalošću. Tu se radi o netvornom djelovanju Božje stvaralačke moći. »Ono što se u njoj začelo od Duha je Svetoga — to gar en aute genneten ek pneumatos estin hagiou« (Mt 1, 20). I ne gledajući na Marijinu odluku na djevičanski život, sasvim je naravno pitanje, što ga ona postavlja anđelu: »Kako će se to dogoditi, kad ja ne poznam muža — pos estai touto, epei andna ou ginosko?« (Lk 1, 34). Kako da ona začne odmah ili uskoro, kad ju Josip još nije uzeo k sebi kao svoju ženu, a to nije neposredno predstojalo? Služeći se biblijskim rječnikom anđeo tumači Mariji, da se tu neće raditi o naravnom začecu nego o jednom zahvatu koji nadilazi naravne datosti Božje stvarateljske moći. »Kod Boga nije ništa nemoguće.« Ono što će se dogoditi, neće se zbiti po kategorijama biologije (ili antiknih mitova), već to leži u okviru svemoći samoga Boga koji je svijet i ljude stvorio riječju svoje volje. U Kristu se stavlja novi početak, po Bogu, iz Djevice.

To je smisao riječi: »Duh Sveti doći će na te, i sila će te Svevišnjega osjeniti« (Lk 1, 35). »Duh« personificira vječnu stvaralačku moć, a riječ »osjeniti — episkiasei soi« podsjeća

na oblak, koji se spuštao na kovčeg zavjetni u pustinji a kasnije u hramu za znak Božje skrivene pristunosti. Tako će Bog svojom čudesnom moći biti prisutan u Mariji.

»Ne poznam čovjeka« — »nije poznao svoju ženu«, izrazi su jednostavni i ozbiljni. Spolni je odnošaj isključen. Anđeo sokoli Josipa da Mariju uzme k sebi, jer je Dijete od Duha Svetoga, da Djetetu bude otac i nadjene mu ime Isus. Nadijevanje je imena spadalo na oca. Time što Josip pred Zakonom postaje ocem, osigurano je Isusovo uvrštenje u Davidovo rodoslovlje. I to je jedan od dokaza, da Matej nije izmislio izvještaj.<sup>29)</sup>

## REDAKCIJSKA IZMJENA HOLANDSKOG KATEKIZMA

U prvom izdanju Holandskog katekizma kao i u redakcijskoj izmjeni sastavljači su se odlučili da Iv 1, 13 ne primijene na duhovni preporod krštenika nego na Isusovo rođenje. »Isus nije rođen od volje čovjekove, nego je začet od Duha Svetoga i rođen od Djevice koja nije poznavala čovjeka«, tako čitamo i u redakcijskoj izmjeni.<sup>30)</sup> Izjavljuje se da kod Isusova začeća Josip nije igrao nikakvu ulogu. No sastavljači pri tom upozoravaju da Isusovo čudesno začeće ne smijemo izdvajati i svoditi na neki događaj iz prošlosti. U protivnom slučaju, tako vele, lako je pasti žrtvom fantazije te zamišljati odveć ljudske, biološke detalje oko te činjenice, što opet ne tvori bit poruke spasenja. Nadalje primjećuju, da blagu vijest tvore smrt i uskrsnuće Gospodinovo, dok se o djevičanskom rođenju govori samo dvaput. U funkciji ove centralne poruke Novi zavjet da propovijeda Isusovu mladost.

Pastoralni Institut Holandije 23. studenoga 1967. u tom se pitanju izražava ovako: »Fizička realnost postavki: Uskrsnuće, trajno djevičanstvo Marijino čini se da su za modernu misao više manje nevažne. Realnost dogme traži se ne u čudu koje se daje objektivno kontrolirati nego u stavu čovjeka, koji prima ove istine vjere.«<sup>31)</sup> Nekako u istom smislu piše i Henri Fesque u Figaro od 20. lipnja 1967: »Narav djevičanstva Marije Majke Isusove stavlja teške probleme mentalitetu današnjih vjernika.«<sup>32)</sup>

Što reći na ovo? Stari kodeksi za Iv 1, 13 donose dva »suparnička« čitanja (A. Durand): hoi... egennethesan (pl.) i hos... egennethe (sing.). Ovo drugo čitanje (lectio) vuče korijenje čak od 2. st. Od novijih čitanje u sing. zastupaju: Loisy, A. von Harnack, R. Seeberg, F. Buchsel, F. M. Braun,



M. E. Boismard kao i Jeruzalemska biblija od 1961.<sup>33)</sup> Braun je mišljenja upoređujući ovo čitanje s Iv 5, 18: »Mi znamo, da svaki koji je rođen (gennetheis) od Boga, ne griješi, nego da ga Rođeni (ho gennetheis) čuva.« Rođeni po-izbor, tj. Isus, Sin Božji ide ususret vjernicima da ih očuva od grijeha. Ivan bi uporedio obične vjernike, djecu po milosti Božjoj, s prvo-rođencem Sinom, koji je po utjelovljenju postao izvor života za sve vjernike. Ista nauka sadržavala bi se i u Iv 1, 13—14; tu bi navodno bila uporedba između onih koji su primili moć da postanu djeca Božja i Onoga koji je rođen ... od Boga.<sup>34)</sup>

Međutim veći dio novijih tumačitelja stoji za čitanje hoi... egennethesan. Slično onako kao što izraz »onima koji vjeruju u ime njegovo« objašnjava izraz »oni koji ga pri-miše«, treba da r. 13 objasni kako čovjek postaje djetetom Božjim. Djetetom Božjim ne postaje se naravnim rođenjem, naravnim procesom, već nadnaravnim procesom, u kojemu čini zahvat sam Bog. A von Harnack iz trostruke negacije zaključuje na polemički karakter izraza. Rođenje od Boga je misterij (usp. 3, 8) i stoji u opreci sa zemaljskim rođenjem. Rođenje od Boga je akt (aorist!) božansko-nebeskog porijekla (usp. 3, 3: anothēn; 3, 6, 8: ek pneumatōs. Za kršćanske čita-occe ostaje izvan sumnje, da se pod tim podrazumijeva kršte-nje, kojim se dobiva djetinjstvo Božje.<sup>35)</sup>

U redakcijskoj izmjeni čitamo i ovo pitanje: »Da li bi čovjek Isus bio sin Božji po činjenici, što njegova majka nije poznavala čovjeka, što bi značilo, da bi za začecje Gospodina Bog nadomjestio ulogu oca? Ne. Sva kršćanska predaja proglašava ovo: Isus nije neka mješavina Boga i čovjeka. Djevi-čansko Isusovo začecje, onako kako je ono proglašeno u Sv. Pismu, naučava božansko porijeklo Isusovo bez da ga predstavlja kao nekog polu-Boga.«<sup>36)</sup>

Redakcijska izmjena, tako nam se čini kao da se nalazi u dilemi: Ili pasti žrtvom religijsko-povijesne škole koja putem mitova sve bez razlike nastoji protumačiti, ili, ako se to na-pusti, stajati nemoćan pred misterijem nemajući prirodoznan-stvenog obrazloženja. Spas kao da je najsigurniji u skloništu »simbola«. No da li je jedino to rješenje?

### ČINJENICA, MIT ILI SIMBOL?

U vezi s tim J. Ratzinger, koncilski teolog ovako misli: »Mit o čudesnom rođenju djeteta otkupitelja je zaista vrlo raširen. U njemu je izražena čežnja čovječanstva: čežnja za junačkim i čistim, što utjelovljuje netaknuta djevica; čežnja

za pravo majčinskim, zakriljujućim, zrelim i dobrostivim, i napokon nada, koja se neprestano pojavljuje, kada se rađa neki čovjek — nada i radost, koju znači jedno dijete...«<sup>37</sup>) Ali sada nastaje razlika i to od bitnog značenja. Upoređujući Matejev i Lukin izvještaj s izvještajima izvanbiblijskih pripovijesti Ratzinger upozorava, da neposredne polazne točke novozavjetnih izvještaja o Isusovu rođenju iz Djevice Marije ne leže u okvirima povijesti religije nego u stz. Bibliji. »Izvanbiblijske pripovijesti ove vrste duboko se razlikuju od pripovijesti Isusova rođenja. Središnja se opreka sastoji u tome, što se u poganskim tekstovima božanstvo skoro uvijek pojavljuje kao oplodujuća, rađajuća sila, dakle, pod nekim više ili manje spolnim aspektom i prema tome u nekom fizičkom (biološkom) kao otac djeteta otkupitelja. U Novom Zavjetu o tome nije nipošto govor. Začeće Isusovo je novo stvorenje a ne naravno-biološko rođenje od boga.«<sup>38</sup>)

Povijest religija znade za veliki broj priča, u kojima je govor o hijerogamiji (svetom braku), o vezi nekog boga sa ženom. Kao sinovi nebeskog boga i zemaljske majke spominju se Platon, Aleksandar, August itd. Zovu se »sinovi božji«, »božanski ljudi«. Liberalna biblijska znanost pokušala je dokazati, da su helenistički kršćani, koji potječu iz poganstva, na sličan način za Krista prihvatili božansko porijeklo. Samo kad ne bi bilo bitnih razlika! Najprije valja kazati, da nitko nije ozbiljno vjerovao u poganske mitove, dok su kršćani Kristovo djevičansko rođenje čvrsto držali kao povijesni događaj. Nadalje, poganski mitovi o božanskom porijeklu careva bili su izraz servilnosti istočnih provincija i ulagivanja dvorskih retora. Da su kršćani Kristovo djevičansko rođenje posudili iz poganstva, bilo bi sasvim neshvatljivo, kako su oni došli do toga, da kod Krista drže kao povijesnu činjenicu ono, što su kod poganskih božjih sinova skupa sa samim poganima držali za priču.

U poganskim mitovima božanstvo se k ženi približava kao čovjek ili kao zlatna kiša (usp. vezu Zeusa s Danajom, iz koje se rađa Perzej!), kao vjetar ili u sličnom obliku. Naravne predodžbe koje se na to odnose, idu od grubog realizma pa sve do najfinijih sublimacija, no nikada ne napuštaju tvarnog karaktera. Po nauci Sv. Pisma, međutim, Bog je sasvim uzvišen iznad svake spolnosti. On je čisti duh. Riječ Sv. Pisma, da je Duh Sveti »osjenio« Mariju ne može se shvatiti kao opis spolnog sjedinjenja. Ta riječ znači naprotiv, da se na Mariju spustila sila koja je iznad svega spolnog, da je prema tome sila Božja proizvela začeće.

Kod nastanka Kristove čovječje naravi nije bilo čovjekove suradnje. Ono što inače biva tom suradnjom izvela je stvaralačka Božja svemoć. Snagom Duha Svetoga Marija je pridonijela nastanku svoga Djeteta ono što pridonosi svaka majka kod nastanka svoga djeteta. »Duha Svetoga«, o kojemu govori sv. Pismo u izvještaju o djevičanskom Isusovu začecu treba shvatiti kao silu Boga, Svevišnjega.<sup>39)</sup>

Nije nam dano spoznati bit tjelesne netaknutosti, kako je shvaća objava. Budući da je ona datost objave, ona je dio tajne, koju predstavlja čitava objava. U toj tajni sja Božja moć u novom sjaju. Sv. Oci uspoređuju Kristovo djevičansko rođenje s prolaskom sunčeve zrake kroz staklo, s Kristovim izlaskom iz zapečaćenog groba, s ulaskom kroz zatvorena vrata, s nastankom misli u umu. No to su sve samo usporedbe, samo slike.

Tajnom je ovijen i razlog, zašto je Sin Božji uzeo ljudsku narav na djevičanski način.

U novije doba Schoonenberg iznosi mišljenje, po kojemu u pitanju Isusova rođenja od Djevice ne postoji neka čvrsta crkvena nauka, koja bi bila najsvečanije proglašena analogno dogmi Marijina Bezgrešnog začeca i njezina Uznesenja na nebo. Ratzinger s pravom primjećuje, da se takvim tvrdnjama povijest dogmi postavlja naglavce. Zacijelo, dogma je kao pojedinačna stavka, koju Sv. O. Papa proglašava ex cathedra, posljednji i najdonji oblik tvorbe dogmi. Iskonski oblik, kako Crkva obvezatno izražava svoju vjeru, je Simbol. A svi Simboli od početka ispovijedaju djevičansko Isusovo začecje i rođenje; to je ispovijedanje sastavni dio pradogme. Pokušaj i Simbole svoditi na neko tek »duhovno« tumačenje, bilo bi, po Ratzingeru, s dogmatsko-povijesnog stanovišta zamagljivanje.<sup>40)</sup>

## STAV PRED TAJNOM

Malo prije smrti (1. X 1968) R. Gvardini je napisao: »Moderni čovjek pokušava da eliminira sve što se ne da uklopiti u neposredno — naravno. Kad god se oglasi Božja riječ kao riječ Sveto-neshvatljivoga, ona se stavlja u pitanje. Vjera treba da bude 'kritička'. Bog koji je govorio Abrahamu, Moj-siju i prorocima; Bog koji je govorio u Isusu, shvaća se tek kao elemenat opće-religijskog doživljavanja.« Drugim riječima, čine se pokušaji s kršćanskih objavljenih istina što više umanjiti oznaku nadnaravnog. Isti pisac upozorava: »Za svakoga koji želi stići u ozbiljno područje objave, glasi uvjet:

Za to moraš izići iz svoje autoafirmacije. Moraš znati, da si prispio k tajni, koja nadilazi tvoje rasuđivanje; k sudu koji te sudi.«<sup>41)</sup>

Činjenica objave sa svojom konkretnošću i svojom neprodornom tajnom pokretale su dušama priprostih kao i najizobraženijih ljudi kroz dvije tisuće godina. Ta je vjera ostala nepromijenjena kroz sva stoljeća.

Smanjivati oznaku nadnaravnosti objavljenih istina i svoditi ih na razinu naravnih istina te na taj način spašavati što se daje spasiti od kršćanske vjere — što neki zastupaju — inkompatibilno je s naukom katoličke Crkve. Liječniku koji je kazao da on kao prirodoznanstvenjak ne može vjerovati u djevičansko Isusovo rođenje, netko je s pravom odgovorio: »Čovjek ne mora biti liječnik, da bi znao, kako majke redovito nisu djevice.«<sup>42)</sup>

Djevičansko Isusovo začće ukazuje na to da otkupljenje dolazi ljudima kao posebni milosni dar: Čovjek u pitanju otkupljenja nije mogao postići cilj vlastitom inicijativom. Djevičansko Isusovo začće je također znak jedinstvenosti onoga, koji je tako začet i rođen, budući da on pripada sasvim Bogu i budući da je on Mesija. Ono označuje da Novi Adam ne potječe od zemlje, jer ona nije više područje milosti, već od same Božje slobode i djelovanja.

Po svome Sinu Bog je odlučio preoblikovati, ispraviti svoje stvorenje, i to uvrštavajući se u čovječanstvo. Ako je ovo uvrštavanje realno te ako je Božji čin realan, značenje toga događaja ne bi se doduše smjelo odvajati od samog čina. Isto tako ne smije se gubiti s vida, da se smisao djevičanskog začća ne može sačuvati odvojeno od njegove historičnosti. Ispovijesti vjere to su uvijek tako shvaćale. I nema ozbiljna razloga da ih stavljamo u sumnju.<sup>43)</sup>

Lijepo veli Rätzinger: »U Isusu Bog je posred neplodnog čovječanstva stavio novi početak, koji nije posljedica njegove vlastite povijesti nego poklon s vidine... On (Isus) je Novi Adam, po drugi put (1 Kor 15, 17) — s njim počinje novi nastanak čovječanstva... Ne bi trebalo pravo ni spominjati, da svi ovi izričaji imaju značenje tek uz pretpostavku, da se događaj uistinu i zbio.«<sup>44)</sup>

Isus Krist je Božji dar, i to najveći Božji dar čovječanstvu. No dok to ističemo ne smijemo nipošto, pa ni u doba suvremene afroditske civilizacije (H. Bergson), smanjivati činjenicu Isusova djevičanskog začća i rođenja.